

Docenteninstructie Thema Dementie... en dan?

Omgaan met demente cliënten

Thema	Dementie... en dan
Aantal uren	40
Werkkaarten	n.v.t.

Toelichting en aandachtspunten algemeen

Het doel van deze lesbrief is dat leerlingen meer leren over de aandoening dementie, wat er gebeurt met mensen die aan dementie lijden en hoe je omgaat met mensen met dementie. Veiligheid en respectvol met elkaar omgaan is altijd, maar zeker in deze lesbrief van belang.

Toelichting en aandachtspunten per activiteit

Activiteit Een levensboek maken

Nederlands (1-10)	1, 6, 8
Engels (11-18)	-
Wiskunde (19-27)	-
Mens en Natuur (28-35)	33
Mens en Maatschappij (36-47)	-
Kunst en cultuur (48-52)	48, 49, 52
Bewegen en Sport (53-58)	-

Relatie met Referentiekaders Taal en Rekenen¹

Nederlands	2F
Gesprekken	2.8. – 2.12 – 2.16 – 2.18 – 2.20 – 2.21 – 2.22
Luisteren	2.31 – 2.32
Spreken	2.45 – 2.47 – 2.55
Lezen zakelijk	2.56 – 2.69
Lezen fictie	-
Schrijven	-
Wiskunde	2F
-	-

¹ Voor deze overzichten zijn de omschrijvingen in het Referentiekader Taal genummerd. De overzichten Referentiekaders Taal en Rekenen zijn te vinden op de site van de Vakcollege Groep. De nummers met een 2 ervoor slaan op niveau 2F.

In de overzichten bij de activiteiten staan bij de Referentiekaders Taal en Rekenen die punten aangegeven waar de nadruk op valt binnen die desbetreffende activiteit.

Activiteit	Acties
Stap 1 Oriënteren	Onderzoek wat dementie inhoudt en wat een levensboek is. Brainstorm over het maken van een levensboek.
Stap 2 Voorbereiden	Oefen in het observeren. Oefen het maken van een levensboek met iemand met dementie.
Stap 3 Uitvoeren	Maak een levensboek met iemand met dementie.
Stap 4 Reflecteren	Presenteer het levensboek aan de hand van een belangrijke gebeurtenis.

Stap 1

Voor deze activiteit zijn bij stap 1 computers met een internetverbinding nodig om informatie te zoeken op internet en om de diverse filmclips over dementie te bekijken. Zorg dat de leerlingen voldoende tijd krijgen om de diverse filmclips te bekijken. De clips zijn te bekijken via deze link: <http://goo.gl/IZuUGA>. Let op, dit is een beveiligde link. De clips zijn alleen te bereiken via deze link.

In deze stap kijken de leerlingen naar de clips:

- 01: Introductie Jan en Marjo
- 02: Introductie Ton en Carry
- 03: Kijken
- 04: Muziek
- 05: Blijf genieten
- 06: Omgaan met geld
- 07: Herinneringenboek
- 09: Van werk naar dagopvang (zie activiteit 2 op de dvd of website)

a. Wat betekenen deze woorden? Zoek de betekenis op.

Moeilijk woord	Wat betekent dit woord?
hersenaandoening	→ <i>Ziekte van de hersenen.</i>
mantelzorg	→ <i>Onbetaalde zorg voor zieke of gehandicapte familieleden of vrienden.</i>
herinneringen	→ <i>Ervaringen uit het verleden die in het geheugen zijn opgeslagen, die je kunt oproepen en waar je nog wat van weet.</i>

- b. Zoek op internet naar informatie over dementie. Bij wie komt dementie voor?
→ *Meestal bij mensen tussen het 70^e en 80^e levensjaar, maar het komt ook voor bij jongere mensen. Zowel bij mannen als vrouwen.*
- c. Kijk op internet. Dementie is eigenlijk een verzamelnaam voor allerlei aandoeningen. Wat is een bekende ziekte die vaak genoemd wordt als het over dementie gaat?
→ *Ziekte van Alzheimer.*
- d. Zoek op internet waaraan je mensen met dementie vaak herkent. Welke kenmerken kun je noemen?

→ Duidelijke geheugenstoornissen, verwardheid, niet meer herkennen van tijden, plaatsen en personen, taalproblemen, stemmingswisselingen, etc.

Stap 2

Oefenen met observeren

Bij a.

Het kijken naar clip 04 **Muziek** is bedoeld als opstapje naar de observatieoefeningen. Deze clip is eerder opgenomen dan clip 07 **Herinneringenboek**. Vraag de leerlingen in hoeverre ze verschil zien in het gedrag van Mary Ann in clip 04 tegenover dat in clip 07.

- Wat is je indruk van Mary Ann als ze piano speelt (thuis en voor een volle zaal)?
→ Ze is geconcentreerd, ze lijkt zelfverzekerd en op haar gemak, haar vingers bewegen zonder aarzelen over de toetsen, ze speelt de stukken nog goed, ze lijkt er plezier in te hebben.
- Wat valt je op tijdens het gesprekje op het podium van de Vrije Universiteit?
→ De gastheer stelt haar alleen eenvoudige vragen. Mary Ann begrijpt de vragen goed. Ze geeft ook antwoord. Ze zoekt wel steun bij haar man.
- Wat zie je aan Mary Ann tijdens het improviseren met de studenten van Artez?
→ Ze maakt echt contact met de studente waarmee ze de piano deelt, via haar ogen en via de muziek.
- Wat valt je op aan Mary Ann als ze onzeker is, een antwoord niet weet, of niet weet wat er van haar wordt verwacht?
→ Dan trekt ze haar gezicht in een grimas, een soort glimlach zonder dat haar ogen lachen.

Bij b.

Deel de Werkkaart **Oefenen met observeren** uit. Bespreek de opdrachten na met de klas.

Oefenen met het maken van een levensboek

Voor de rollenspellen bij stap 2 heeft u rolkaarten voor de leerlingen nodig. Deze staan in bijlage 1. Iedere leerling speelt (minstens) één keer een rol. Wie geen rol speelt, observeert. Het gaat vooral om het respectvol omgaan met de cliënt, observeren, doorvragen en niet te snel conclusies trekken over het gedrag van de cliënt.

Stap 3

Voor het maken van het levensboek zijn nodig: een map of album (eventueel losbladig), foto's uit het leven van de cliënt, lijm, schaar, pennen/potloden. Bij voorkeur werken met echte cliënten. Als dat niet mogelijk is, bijvoorbeeld werken met (gezonde) opa, oma, ouders of klasgenoot.

Stap 4

Door te laten zoeken naar een bijzonder verhaal uit het leven van de cliënt komt de cliënt centraal te staan, niet het levensboek op zich. Het is niet de bedoeling dat er tijdens de presentatie een wedstrijd in 'bizarre levensgebeurtenissen' ontstaat. De leerling leert vooral zich te verplaatsen in de cliënt: een ogenschijnlijk klein voorval in het leven kan bijvoorbeeld voor de cliënt van enorm belang zijn geweest.

Activiteit Een bewegingsplan en website maken

Nederlands (1-10)	1, 3, 4, 6, 8, 9, 10
Engels (11-18)	-
Wiskunde (19-27)	-
Mens en Natuur (28-35)	-
Mens en Maatschappij (36-47)	43
Kunst en cultuur (48-52)	-
Bewegen en Sport (53-58)	-

Relatie met Referentiekaders Taal en Rekenen

Nederlands	2F
Gesprekken	2.1. – 2.4 – 2.5 – 2.12 – 2.13 – 2.18 – 2.19
Luisteren	2.36 – 2.39
Spreken	2.47 – 2.55
Lezen zakelijk	2.56 – 2.69
Lezen fictie	-
Schrijven	2.100 – 2.101 – 2.104 – 2.109
Wiskunde	2F
-	-

Activiteit	Acties
Stap 1 Oriënteren	Onderzoek waarom beweging belangrijk is voor mensen met dementie. Brainstorm over een bewegingsplan. Brainstorm over een website.
Stap 2 Voorbereiden	Ontwerp het bewegingsplan. Ontwerp de website.
Stap 3 Uitvoeren	Werk het bewegingsplan uit. Maak de website waar het bewegingsplan op komt te staan.
Stap 4 Reflecteren	Maak een reclamespotje voor jullie website. Presenteer je website aan de hand van het reclamespotje.

Het bewegingsplan maken de leerlingen individueel. De website maken ze in groepjes van vier. Hiervoor kunnen ze eventueel werken in FrontPage. Ga na of dit op school aanwezig is en welke leerlingen daar al mee werken. Die leerlingen zouden dan samen met uw leerlingen de website echt kunnen maken.

Andere gratis mogelijkheden om een website te maken vindt u op:

- www.123website.nl;
- www.webklik.nl;
- www.mijn-eigen-website.nl.

Stap 1

Bij a.

Wat betekenen deze woorden? Zoek de betekenis op.

Moeilijk woord	Wat betekent dit woord?
conditie	→ <i>Uithoudingsvermogen, gesteldheid</i>
fysiek	→ <i>Lichamelijk</i>

Bij c.

Redenen voor het belang van dementie zijn: onder andere:

- Bewegen draagt bij aan goede gezondheid.
- Werkt preventief: een slechte gezondheid kan dementieverschijnselen verergeren.
- Behoud van spierkracht en coördinatie (= minder valongelukken).
- Veel demente mensen slapen slechter. Gaan beter slapen door fysieke vermoeidheid.
- Sociaal contact tijdens de bewegingsactiviteit.
- Bewegen als middel tegen verveling.

Bij f.

Bewegingsactiviteiten die vaak niet zo geschikt zijn voor mensen met dementie, zijn onder andere alle activiteiten die lastig zonder hulp te doen zijn, of met uitgebreide spelregels.

Dus wel: fietsen, wandelen, hardlopen, dansen, samen muziek maken, jeu de boules, overgooien of schoppen van een bal, etc.

Maar niet: cricket, een voetbalwedstrijd spelen, waterpoloën, een speurtocht houden, concours hippique, etc.

Aanvullende informatie bij het bewegingsplan:

Korter dan 30 minuten bewegen is in de meeste gevallen te weinig. Ca. 30-60 minuten is mooi. Meer mag, maar kan te belastend zijn. Kijk of de leerling rekening houdt met persoon voor wie het plan is. Zaken om rekening mee te houden: lichamelijke fitheid / geestelijke fitheid (begrip) / voorkeuren van de cliënt voor bepaalde bewegingsvormen / wel of geen hulp beschikbaar voor activiteiten, etc.

Bij Brainstormen

Voor de website maken de leerlingen een mindmap. Deel eventueel de werkkaart **Een mindmap maken** nog eens uit. Zie leerjaar 1 bij Thema 5 – lesbrief Lekker biologisch – Activiteit Reportage biologisch bedrijf.

Stap 2

Voor het ontwerp van de website hebben de leerlingen niet meer nodig dan papier en plaatjes. Leg uit dat ze vanuit de mindmap kunnen werken. Laat ze eventueel een stroomdiagram maken, werkend vanuit de Homepage.

Stap 3

De manier waarop het bewegingsplan precies wordt vastgelegd is ondergeschikt. Dit kan een tabel zijn, een collage, tekst met plaatjes, of iets dergelijks. Belangrijk is vooral dat het plan begrijpelijk is voor de lezer en dat het goed onderbouwd is, dat wil zeggen dat het inhoudelijk aansluit bij de beschrijving van de fictieve cliënt Karel Tops.

Hier wordt in groepen van vier leerlingen gewerkt. De werkverdeling is aan het groepje. Het maakt niet uit of elke leerling een ontwerp voor een webpagina maakt, of dat alle pagina's groepswork zijn. Let er wel op, dat elke leerling een substantiële bijdrage levert.

De website kan eventueel gemaakt worden in het programma FrontPage.

Stap 4

Laat de leerlingen naar wat reclamespotjes kijken over websites van bijvoorbeeld de Hartstichting. Het gaat tenslotte niet erom om iets te verkopen maar om een maatschappelijk onderwerp onder de aandacht te brengen.

Kijk met de leerlingen naar de duidelijkheid van de website (inhoudelijk / informatief) en de aantrekkelijkheid ervan (lay-out, kleurgebruik, balans tekst en afbeeldingen, etc.)

Bijlage 1. Rolkaarten bij Activiteit Een levensboek maken

Rollenspel 1: Meneer De Jong

ROLKAART **Meneer De Jong**

Je bent meneer De Jong. Je bent 74 jaar en je hebt dementie. Veel dingen begrijp je nog wel. Maar je bent erg vergeetachtig. En lukt vaak niet meer om de goede woorden vinden als je iets wil vertellen.

De verzorgende wil een zorgboek met je maken. Jij vindt het wel een leuke activiteit. Maar jullie zitten nu al een tijdje samen aan tafel en jij hebt intussen dorst gekregen.

Je vertelt dat niet, want je weet de goede woorden niet meer.

Je staat gewoon op van de tafel.

Als de verzorgende vraagt wat er is, zeg je niks.

Als ze vraagt of je wil gaan zitten, doe je dat. Maar je staat na 10 seconden weer op.

Doe dit een paar keer. Je stopt als de verzorgende doorkrijgt dat jij dorst hebt en jou drinken laat pakken (of jou drinken geeft).

ROLKAART **Verzorgende van meneer De Jong**

Meneer de Jong is 74 en hij heeft dementie. Hij begrijpt meestal wel wat je zegt. Maar hij is heel vergeetachtig. En bij het praten kan hij de juiste woorden vaak niet meer vinden.

Jullie maken samen een zorgboek. Meneer de Jong is erg onrustig.

Wat gebeurt er? En hoe los je dat op?

Rollenspel 2: Mevrouw Stip

ROLKAART **Mevrouw Stip**

Je bent mevrouw Stip. Je bent 56 jaar en je hebt op deze jonge leeftijd al dementie. Je houdt van muziek en dansen. Vroeger was je fotograaf van beroep.

De verzorgende wil een zorgboek met je maken. Jullie zijn nu net begonnen. Maar je vindt het helemaal niet leuk. Door al dat foto's kijken denk je er steeds aan dat je zelf geen fotograaf meer bent. Je wordt er helemaal verdrietig van! Je wil ermee stoppen.

Je gaat huilen als de verzorgende je een foto laat zien.

Als de verzorgende denkt dat je huilt door wat er *op de foto* staat, dan zeg je niks.

Je huilt dan gewoon verder. Als ze dingen *over de foto* vraagt, dan zeg je ook niks. Na een tijdje loop je weg.

Als de verzorgende aan jou vraagt *waarom je huilt*, dan geef je eerlijk antwoord.

Als hij die vraag na een tijdje nog niet gesteld heeft, dan loop je weg van de tafel.

ROLKAART **Verzorgende van Mevrouw Stip**

Mevrouw Stip is 56 jaar en heeft op deze jonge leeftijd al dementie.

Ze houdt van muziek en dansen. Ze heeft een goede conditie. Ze houdt ook van kunst. Vroeger was ze fotograaf van beroep. In het weekend krijgt ze veel bezoek. Soms haalt haar familie haar op, om samen een uitstapje te maken.

Jullie maken samen een zorgboek.

Wat gebeurt er? En hoe los je dat op?

Rollenspel 3: Mevrouw Idrissi

ROLKAART **Mevrouw Idrissi**

Je bent mevrouw Idrissi. In 1960 kwam je naar Nederland. Toen was je 35 jaar. Je bent nu 88 en je hebt dementie. Je kon nog heel lang bij je familie wonen. Nu woon je in een zorginstelling. Dat was even wennen, maar je vindt het er leuk. Je familie komt vaak langs, ze wonen om de hoek. De verzorgenden zijn erg lief voor je.

De verzorgende wil een zorgboek met je maken. Jullie zijn al een tijdje bezig. Je vindt het erg leuk en gezellig. En je wilt graag vertellen over vroeger. Je weet nog goed, hoe het was. Maar de verzorgende is met allerlei dingen tegelijk bezig. Ze luistert niet goed.

Je wordt een beetje boos op de verzorgende. Je kunt niet goed uitleggen waarom je boos bent. Je kunt de goede woorden daarvoor niet vinden.

Duw het levensboek weg. Leun achterover in je stoel, met je armen over elkaar. Als de verzorgende vraagt wat er aan de hand is, duw je het levensboek verder weg. Je zegt alleen: het hoeft niet meer!
Geef verder geen antwoorden op vragen van de verzorgende.
Laat wel merken dat je boos bent, zonder woorden te gebruiken.

ROLKAART **Verzorgende van Mevrouw Idrissi**

Mevrouw Idrissi is 88 jaar oud, ze is dement en slecht ter been. Ze heeft ook vaak pijn aan haar linkerbeen. In 1960 kwam zij naar Nederland. Toen was ze 35 jaar. Sinds twee maanden woont ze in de zorginstelling. Dat was even wennen voor haar. Maar tegenwoordig is ze meestal vrolijk. Haar familie komt vaak langs, ze wonen om de hoek. Mevrouw Idrissi is niet snel boos. Ze heeft een zacht karakter.

Jullie maken samen een levensboek. De telefoon gaat terwijl jullie daarmee bezig zijn. Je staat even op om die aan te nemen. Als je net weer zit, zie je door het raam, dat een andere bewoner (meneer de Jong) de weg kwijt is geraakt op de gang. Je staat dus weer even op om hem te helpen.

Wat gebeurt er met mevrouw Idrissi? En hoe los je dat op?

